

พุทธประวัติ

◆ จิตรกรรมบนแผ่นไม้ ประดับคอสอง ◆

ศาลาพระป่าสิไลย์ วัดเขายี่สาร ตำบลยี่สาร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม

วัดเขายี่สาร ตั้งอยู่บนเนินเขายี่สารในหมู่บ้านยี่สาร หมู่ที่ 1 อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นวัดเก่าโบราณ ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้สร้างและสร้างตั้งแต่เมื่อใด ตามการสันนิษฐานของกรมศิลปากรจากสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้ความเห็นว่า วัดเขายี่สารน่าจะสร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สมัยพระเจ้าเสือ (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8) วัดเขายี่สารได้จดทะเบียนเป็นวัด เมื่อ พ.ศ. 2246 นอกจากนั้นภายในวัดก็ได้จัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่สำคัญ นั่นคือ **“พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร”**

“พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร” เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 เดิมตั้งอยู่ที่ศาลาพระปาลิไลย์ ศาลาการเปรียญหลังเก่าของวัดเขายี่สารเป็นพิพิธภัณฑ์ ด้วยความร่วมมือร่วมใจและความสำนึกรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบ้านเขายี่สาร จึงได้ช่วยกันเก็บรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุจากวัดเขายี่สารและบริจาคสิ่งของต่างๆ เพื่อจัดแสดงให้ผู้ที่สนใจได้ชม

โดยการจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุของพิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร ก็เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนบ้านเขายี่สาร และจากหลักฐานทางโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่ทางพิพิธภัณฑ์ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมมานั้น ทำให้พบว่าชุมชนบ้านเขายี่สารเป็นชุมชนโบราณร่วมสมัยกับการเกิดกรุงศรีอยุธยาและมีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และปรากฏหลักฐานเอกสารมากมายที่กล่าวถึง **“บ้านเขายี่สาร”** ในฐานะชุมชนเก่าแก่ที่เป็นทางผ่านเมื่อจะต้องเดินทางสู่เขตเพชรบุรีลงไป นอกจากนี้ภายในอาคารอาคารได้มีการจัดแสดงเรื่องต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาบ้านเขายี่สาร วิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน เครื่องมือผลิตยาสมุนไพร และเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวบ้านในชุมชน เป็นต้น

ภาพแผ่นที่ 1 : ประกอบด้วยเรื่องราวพุทธประวัติ 3 ตอน

ตอนที่ 1 แสดงเหตุการณ์ตอนพระเจ้าตติยโกกการาชมีรับสั่งให้
เสนาดียึดตามพระราชโอรสและพระราชธิดาของพระองค์ออกไปสร้าง
บ้านเมืองแห่งใหม่

ตอนที่ 2 แสดงเหตุการณ์ตอนพระราชโอรสและพระราชธิดาออก
เดินทางไปพบกบิลพราหมณ์และสร้างเมืองขึ้นใหม่ที่ ในบริเวณที่เป็น
อาศรมของพราหมณ์ดังกล่าว ตั้งชื่อเมืองใหม่นี้ว่า “เมืองกบิลพัสดุ์”
ซึ่งเจริญรุ่งเรืองต่อมา

ตอนที่ 3 อยู่ส่วนด้านขวาเมื่อ แสดง
เหตุการณ์ตอนพิธีอภิเษกสมรสของพระเจ้าสุ
ทโธกนะและพระนางสิริ มหามายาผู้ที่จะได้เป็น
พุทธบิดาและพุทธมารดา ในกาลต่อมา

มีจารึกอักษรไทย ภาษาไทยที่ด้านซ้าย
ความว่า **“จีนเพี้ยนชุน แม่จ้อย สร้างไว้ในพระ
ศาสนา”**

ภาพแผนที่ 2 : ประกอบด้วยเรื่องราวพุทธประวัติ 3 ตอน

ตอนที่ 1 แสดงเหตุการณ์ตอนพระนางสิริมหามายาประทับราชรถเพื่อกลับไปยังนครของพระองค์

ตอนที่ 2 แสดงเหตุการณ์ตอนพระนางสิริมหามายามีพระประสูติการเจ้าชายสิทธัตถะ ณ สวนลุมพินีวัน เป็นภาพสตรียืนเหยียดกิ่งไม้ซึ่งน่าจะเป็นต้นสาละแวดล้อมไปด้วยนางพระกำนัลและมีผ้ากางกั้นไว้

ตอนที่ 3 แสดงเหตุการณ์ตอนกาฬเทวิลดาบส มาชื่นชมเจ้าชายสิทธัตถะ และประสงค์ให้เจ้าชายมาคารวะตนกว่าด้วยบุญบารมีเจ้าชายก็ลอยขึ้นไปอยู่เหนือชฎาของดาบส ดาบสจึงเฟื่องพิจารณาเจ้าชายน้อยใหม่ ทำให้ทราบว่าเป็นกาลข้างหน้านั้น เจ้าชายน้อยนี้จักตรัสรู้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดาบสจึงร่ำไห้ด้วยความเสียดายที่จักมิได้อยู่จนถึงเหตุการณ์ในอนาคตนั้น

ด้านซ้ายมีจารึกอักษรไทย ภาษาไทย ความว่า **“พ่อโต แม่เมือง บ้านยี่สาร มีใจสักธาสร้างไว้ในพระศาสนา”**
ตอนขวามีจารึกอักษรไทย ภาษาไทย ความว่า **“จินซุนแม่ . . . (ลบเลือน) . . . แม่ปุย มีใจสักธาสร้างไว้ในพระศาสนา”** บริเวณกึ่งกลางภาพ ปรากฏรูปประตูเมืองระบุคำว่า **“นคร 129”**

ภาพแผ่นที่ 3 : ประกอบด้วยเรื่องราวพุทธประวัติ 4 ตอน

ตอนที่ 1 แสดงเหตุการณ์เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสอุทยานและได้พบกับเทวทูตทั้งสี่ และได้นิมิตเห็นการเกิดแก่เจ็บตาย

ตอนที่ 2 แสดงเหตุการณ์ตอนเข้าไปทอดพระเนตรพระนางพิมพาและพระราหุลที่กำลังบรรทมอยู่ก่อนจะเสด็จหนีออกนอกพระราชวัง โดยมีนายจันนะระอเฝ้าอยู่ด้านนอกปราสาท และมีภาพสตรีบางคนออกไปพลอดรักกับบุรุษอยู่ด้านนอกปราสาทด้วย

ตอนที่ 3 แสดงเหตุการณ์ที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงม้าออกจากพระราชวัง มีนายจันนะเกาะหางม้าติดตามไปด้วย โดยระหว่างทางนั้นได้พบกับท้าววสวัตตีมารที่มาห้ามมิให้ออกผนวช ด้วยอีกเพียง 7 วันข้างหน้า เจ้าชายก็จะได้เป็นพระมหาจักรพรรดิราชแล้ว แต่เจ้าชายมิได้เปลี่ยนพระทัย ยังเสด็จพระราชดำเนินต่อไป

1

2

3

4

ตอนที่ 4 เป็นเหตุการณ์ตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะตัดพระเกศาด้วยพระองค์เอง แล้วขว้างพระเกศาไปในอากาศ พระอินทร์จึงได้เสด็จลงมารับพระเกศานั้นไปประดิษฐานยังเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ตอนซ้ายของแผ่นไม้มีข้อความอักษรไทยภาษาไทย ความว่า **“แม่ริง แม่อ่วม แม่แ้วด แม่วา แม่สี สร้างไว้ในพระศาสนา”** ตอนขวา มีจารึกอักษรไทย ภาษาไทย ความว่า **“พ่อพัน แม่โมด สร้างไว้ในพระศาสนา”**

ภาพแผ่นที่ 4 : เป็นภาพแสดงเหตุการณ์หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชแล้ว ด้วยมีพระวรกายงดงามเปล่งปลั่ง พระจริยาวัตรงดงามเป็นที่รำลือ พระเจ้าพิมพิสารจึงเสด็จออกไปทอดพระเนตร และเมื่อทรงทราบว่านักบวชรูปงามนั้นเดิมคือ **“เจ้าชายสิทธัตถะ”** ก็เข้าพระทัยว่าเจ้าชายอาจมีปัญหภายในบ้านเมืองเดิม จึงยินดีที่จะแบ่งพระนครของตนให้เจ้าชายปกครอง บริเวณหน้าบันปราสาทที่อยู่ด้านขวาของภาพ มีข้อความว่า **“พะอຍาพิมສັນ”** น่าจะหมายถึง พระยาพิมพิสาร หรือ พระเจ้าพิมพิสาร โดยช่างเขียนได้เขียนภาพข้าราชการ หรือ ขุนนางของพระเจ้าพิมพิสารสวมเสื้อราชปะแตนและนุ่งผ้าโจงกระเบน

ตอนซ้ายของแผ่นไม้ด้านบนอักษรไทย
ภาษาไทย ความว่า **“คุณยกพวง พ่อสงว จิน
เช็ก สร้างไว้ในพระศาสนา”**

ภาพแผ่นที่ 5 : ภาพนี้มีเรื่องราวพุทธประวัติหลายตอนประกอบกัน

ตอนที่ 1 จะเริ่มจากบริเวณกึ่งกลางด้านซ้าย แสดงเหตุการณ์ในช่วงที่พระพุทธเจ้ายังแสวงหาหนทางตรัสรู้เพื่อพ้นทุกข์ มีเหตุการณ์แสดงตอนที่อดพระกระยาหาร มีพระวรกายซูบผอม พระอินทร์จึงลงมาติดพิณสามสาย แสดงความหมายถึงวัตรปฏิบัติที่หากตั้งเกินไปสายพิณก็จะขาด หย่อนเกินไปก็ไม่มีเสียงไพเราะ ต้องมีความพอดีไม่ตึงหรือหย่อนเกินไปจึงจะบรรเลงได้ดี พระโพธิสัตว์พิจารณาแล้วจึงพบว่า ทางสายกลางนั้นแล้วคือ **“หนทางแห่งการตรัสรู้”**

1

2

3

ตอนที่ 2 ด้านซ้ายสุดของภาพ แสดงเหตุการณ์ตอนที่นางสุชาดา บุตรีเศรษฐีกวนข้าวมธุปายาสหรือข้าวทิพย์ เพื่อนำไปบวงสรวงเทพยดาขอพรให้ได้พบสามีที่ดีและมีบุตรที่ดี เทวดาก็ลงมาช่วยนางกวนข้าวนั้นด้วย และในภาพส่วนนี้ช่างเขียนได้เขียนภาพบ้านของนางสุชาดาเป็นอาคารแบบตะวันตกก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ตามอย่างบ้านเจ้านายและคหบดีที่มีฐานะในสมัยนั้น โดยที่หน้าบ้านของบ้านเขียนข้อความว่า **“สก 129”** ตรงกับพุทธศักราช 2454 ปีแรกในแผ่นดินรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ตอนที่ 3 ภาพถัดมาแสดงเหตุการณ์ตอนที่นางสุชาดานำข้าวมธุปายาสใส่ถาดทองไปถวายพระพุทธเจ้า ด้วยเข้าใจว่าเป็นรุกขเทวดา

ตอนที่ 4 ภาพลำดับถัดมา แสดงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าจับข้าวมธุปายาสนั้นแล้วจึงนำถาดทองไปลอยน้ำ และอธิษฐานว่าหากจะได้ตรัสรู้พบหนทางพ้นทุกข์แล้วไซ้ ขอให้ถาดทองนั้นไหลทวนกระแสน้ำ ถาดนั้นจึงลอยทวนน้ำและจมลงบริเวณที่เป็นวิมานของพญานาค รวมกับถาดทองที่พระพุทธเจ้า 3 พระองค์ ได้ลอยมาก่อนหน้านี้

ตอนที่ 5 ภาพเหตุการณ์ตอนถัดไปเริ่มที่บริเวณด้านขวาของแผ่นไม้ ภาพด้านขวาสุดเป็นภาพแสดงเหตุการณ์ตอนที่พราหมณ์โสศตียะถวายหญาคามารองประทับนั่ง และพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสรู้เหนือบัลลังก์ที่มีหญาคาปุรองนี้ ทั้งนี้ตามพุทธประวัตินั้น เหตุการณ์ในพุทธประวัตินี้ กล่าวถึงฉัพพรรณรังสีหรือรัศมีที่จะเปล่งประกายออกมารอบพระวรกายหรือพระเศียรของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะปรากฏขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้ว ทว่าในภาพเขียนนี้ช่างเขียนได้เขียนให้พระพุทธองค์นั้นมีฉัพพรรณรังสีตั้งแต่ในภาพที่รับหญาคาจากพราหมณ์โสศตียะแล้ว

ตอนที่ 6 ภาพตัดเข้าไปตรงกลางด้านขวา แสดงเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าโปรดปัญจวัคคีย์
ตอนที่ 7 ตัดไปกลางภาพส่วนขวา เป็นภาพแสดงเหตุการณ์ที่เสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงค์
ตอนบนของแผ่นไม้ เขียนข้อความว่า **“พ่อสุขแม่เทแม่ฟอน พีแม่สาย . . . พ่อลัยสุดทองอยู่คลองยี่สาร แม่
แจ่งแม่ฟัวแม่พัน สร้างไว้ในพระศาสนา”**

ภาพแผ่นที่ 6 : ประกอบด้วยเรื่องราวพุทธประวัติ 3 ตอน

ตอนที่ 1 แสดงเหตุการณ์ก่อนการตรัสรู้ โดยท้าววสวัตตีมาร มาทวงบัลลังก์ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่พระพุทธเจ้าจึงแสดงสิทธิเหนือบัลลังก์นี้โดยให้พระแม่ธรณีมาเป็นพยาน พระนางจึงบีบน้ำออกจากมวยผมเพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่าพระพุทธเจ้านี้สังสมบุญบารมีมา มากมายเพียงใด น้ำที่ออกมาจากมวยผมนั้นจึงท่วมกองทัพเหล่ามาร

ตอนที่ 2 แสดงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเข้าสมาธิและตรัสรู้เหนือ บัลลังก์นั้น

ตอนที่ 3 แสดงเหตุการณ์ภายหลังการตรัสรู้ โดยท้าววสวัตตีมารยังไม่ยอมพ่ายแพ้ ให้ธิดามาร 3 องค์ ออกไปร้ายรำย้วยวนพระพุทธเจ้า โดยธิดามาร ได้จำแลงเป็นหญิงในวัยต่าง ๆ แต่พระพุทธเจ้ามิได้ สนพระทัย ในที่สุดแล้วธิดามารก็ถูกขับไล่ออกไปใน สภาพของหญิงชรา

ภาพจิตรกรรมนี้มีจารึกอักษรไทย ภาษาไทย ความว่า **“โนทองแม่เชยสร้างไว้ในพระศาสนา”**

ภาพแผ่นที่ 7 : เป็นภาพพุทธประวัติช่วงสุดท้ายของพระชนม์ชีพ หลังจากที่ท้าวสวัตตีมารมาทูลขอให้พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระองค์จึงทรงรับว่าอีกสามเดือนจะทรงละสังขารจากโลกนี้ โดยภาพจิตรกรรมแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มภาพ คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นภาพเล่าเรื่องตอนจุนกัทัมมารบุตรจัดเตรียมอาหารเพื่อถวายพระพุทธเจ้า

กลุ่มที่ 2 ภาพพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยสาวกฉันภัตตาหารที่บ้านจุนกัทัมมารบุตร

กลุ่มที่ 3 ภาพพระพุทธเจ้าประชวรเพราะวิบากกรรมในอดีตชาติ แต่ยังทรงเดินทางไปดับขันธปรินิพพานใต้ต้นรังคู้ที่เมืองกุสินารา แสดงเป็นภาพพระพุทธเจ้าบรรทมอยู่ท่ามกลางพระสาวก และมีภาพคนบดยาเพื่อถวายการรักษาอยู่ด้านข้าง

กลุ่มที่ 4 ภาพพระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพาน ในเหตุการณ์มีดอกมณฑาร่วงหล่นลงมาจากสวรรค์ เมื่อพระมหากัสสปะ พระอัครสาวกที่ขณะนั้นอยู่ต่างเมืองเห็นดอกมณฑาร่วงลงมาจึงทราบว่าเป็นพระพุทธรูปองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว ด้านขวาของภาพมีจารึกอักษรไทย ภาษาไทย ความว่า “แม่ถึกสร้างไว้ในพระศาสนา”

ภาพแผ่นที่ 8 : ประกอบด้วยเรื่องราวพุทธประวัติ 2 ตอน

ตอนที่ 1 แสดงเหตุการณ์ตอนประชุมเพลิงพระพุทธรเจ้า โดยมีพระมหากัสสปะที่อยู่ต่างเมืองและทราบข่าวจึงรีบเดินทางมา เป็นภิกษุรูปสุดท้ายที่ทราบพระบาทพระพุทธรเจ้าก่อนถวายพระเพลิง โดยในภาพตอนนีช่างเขียนวาดกลุ่มสตรีที่สวมเสื้อแบบตะวันตกแต่มุ่งใจกระเบน

ตอนที่ 2 แสดงเหตุการณ์การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ โดยมีโทณพราหมณ์อาสาเป็นผู้ตักพระบรมสารีริกธาตุแจกจ่ายออกไป แต่แอบซ่อนพระเขี้ยวแก้วไว้ในมวยผม เมื่อพระอินทร์ทอดพระเนตรเห็นการกระทำดังนั้น จึงมาหีบพระเขี้ยวแก้วนั้นไปประดิษฐานไว้ในพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์